

Innhold

Forord	15	Virkninger av enkeltinntak av rusmidler ..	33
Kapittel 1		Rusmiddelvirksomheter i hjernen	
Rus, rusmidler og rusproblemer	17	– gjentatt jevnlig bruk	39
Hva er rus?	17	Rusmiddelvirksomheter – hjernens	
Rusmidler – psykoaktive avhengighets-		støtteceller (glia-celler)	48
skapende stoffer	18	Likheter og forskjeller mellom	
Typer bruk	19	rusmidler	49
Bruk – eksperimentell bruk – sosial bruk		Rusproblemer, rusbrukslidelser og	
– rekreasjonspreget bruk	19	tidlige livshendelser	50
Misbruk – skadelig bruk – bruk som		Nevrofarmakologiske og neurobiologiske	
symptom	20	virksomheter i hjernen av rusmidler	
Avhengighet – addiction/dependence	20	– oppsummering	51
Utviklingen i rusmiddelbruk – en		Hva skjer når mennesker bruker rusmidler	
dimensjonal forståelse	22	– psykososiale perspektiver	52
Å prøve rusmidler	22	Psykologisk, sosial og epidemiologisk	
Å bruke rusmidler	23	rusmiddelforskning	52
Rusbrukslidelser og avhengighet	23	Modell 1. Normativ svikt – en kulturell	
Sykdom eller atferdsavvik – eller begge deler.		forståelse	52
Er det plass til vilje og rasjonalitet?	23	Modell 2. Lidelse som årsak – symptom-	
		forklaringer – selvmedisinering	54
		Modell 3. Bruk og bruksproblemer	
		som en innlært atferd	56
		Modell 4. Rusmiddelbruk som	
		sammensatt atferd med kognisjon og	
		identitetsutvikling	57
		Modell 5. Bruksutvikling som en avviks-	
		karriere – en sosialt betinget tilstand	58
		Modell 6. Brukeren som rasjonell aktør	
		– utviklingen av rasjonalitetshandikap ...	60
		Et samlet syn	61
		Født sånn eller blitt sånn?	63

Genetisk arv	63	Behandling av samtidige psykiske og/eller somatiske sykdommer	96
Sosial arv og virksomme miljøfaktorer	66	Evidensbasert behandling	96
Født sånn og blitt sånn	66	Psykososiale behandlingsmetoder	99
Rusproblemer og rusbrukslidelser i et samlet perspektiv	67	Støtteorientert rusmiddelrådgivning	99
Bruksutviklingen i et integrert perspektiv	67	Brief intervention – minimale intervensjoner	100
Bruk og avhengighet i et integrert perspektiv – oppsummering	71	Motiverende intervju	101
Kapittel 3		Endringshjulet (endringssirkelen)	103
Undersøkelser og diagnostikk	73	Behandlingsmetoder med grunnlag i læringspsykologi	104
Møtet med pasienten	73	Psykodynamiske terapiformer	106
Anamnese og undersøkelser	74	Andre og blandede terapiformer	108
Anamnese	74	Internettbasert terapi	109
Klinisk undersøkelse	75	Vurderinger – hva virker for hvem?	110
Vurderinger i akutte situasjoner og ved usikker påvirkningsgrad	76	Andre tradisjoner og modeller	111
Samtidige tilstander og problemer – komorbiditet	77	Utradisjonelle og alternative metoder	111
Biologiske markører for rusmiddelbruk	78	Selvhjelpstradisjoner og normative tilnærminger	113
Indirekte markører	79	Aktivt oppsøkende behandling	116
Direkte markører (måling av rusmiddel og/eller metabolitt)	79	Behandling med legemidler	116
Diagnoser og diagnosebruk	81	Behandling av rusmiddelassosierte problemer	117
Diagnoseinstrumenter	84	Behandling av rusmiddelfremkalte problemer	117
Trenger vi egentlig diagnoser?	85	Vurderinger	118
Kapittel 4		Andre behandlingstiltak	118
Behandling av rusproblemer og rusbrukslidelser	86	Ernæring og kosthold	118
Generelle og spesielle trekk	86	Utprøvende behandling	118
Grunnleggende om behandling	86	Vaksiner	119
Behandlingsstart	87	Tilførsel av rusmiddelnedbrytende enzymer	119
Behandlingsmål	88	Legemidler som påvirker glutamattransmisjon	119
Behandlingsavslutning	92	Ny anvendelse av «gamle» midler	120
Å behandle den «egentlige årsaken»	92	Kognitive teknikker til bekjempelse av craving	120
Omsorgsnivå: døgn, poliklinikk, førstelinje	93	Dyp hjernestimulering	121
Organisering	94	Andre utprøvende behandlingsformer	121
Tvangstiltak	94	Anbefalinger og råd	121

Kapittel 5

De enkelte rusmidlene 123

5.1 Alkohol 123

Farmakologi 123

Kjemi og fremstilling 123

Alkoholholdige produkter (drikkevarer) ... 124

Administrasjonsveier og rusdoser 125

Farmakokinetikk 125

Farmakodynamikk 128

Interaksjoner mellom alkohol og legemidler 129

Virkninger i kroppens organer 130

Bruk og bruksmønstre 139

Historie og kontekst 139

Risikopreget bruk 140

Kan et moderat alkoholbruk være sykdomsforebyggende? 142

Alkohol som legemiddel 142

Alkoholbrukslidelser 143

Rus og alkoholforgiftning 143

Atypisk eller patologisk alkoholrus 144

Abstinenssyndrom 144

Abstinenskramper 147

Delirium tremens 147

Skadelig alkoholbruk og avhengighets-syndrom 148

Komplikasjoner 153

Psykiske helseproblemer 153

Somatiske helseproblemer 154

5.2 Sovemidler, beroligende og angstdempende legemidler 156

Farmakologi 156

Kjemi og fremstilling 156

Produkter og preparater 157

Administrasjonsveier og rusdoser 158

Farmakokinetikk 159

Farmakodynamikk 160

Virkninger i kroppens organer 162

Bruk og bruksmønstre 168

Historie og kontekst 168

Risikopreget bruk 169

Terapeutisk bruk 169

Brukslidelser 170

Intoksikasjon og rus 170

Abstinensstilstand 170

Delir 171

Skadelig bruk og avhengighetstilstand ... 171

Komplikasjoner 179

Psykiske helseproblemer 179

Somatiske helseproblemer 179

Komplikasjonsforebygging/behandling ... 180

5.3 Opioider 180

Farmakologi 180

Kjemi og fremstilling 180

Opioidprodukter og -preparater (legemidler) 181

Administrasjonsveier og rusdoser 181

Farmakokinetikk 182

Farmakodynamikk 183

Virkninger i kroppens organer 184

Bruk og bruksmønstre 190

Historie og kontekst 190

Risikopreget bruk av opioider 190

Opioider som legemidler 191

Brukslidelser 191

Rus og forgiftning 192

Abstinensstilstand 192

Skadelig bruk og avhengighetstilstand ... 195

Komplikasjoner 207

Psykiske helseproblemer 207

Somatiske helseproblemer 208

5.4 Cannabis 211

Farmakologi 211

Kjemi og fremstilling 211

Produkter og preparater 212

Administrasjonsveier og rusdoser 212

Farmakokinetikk 212

Farmakodynamikk 214

Virkninger i kroppens organer 215

Bruk og bruksmønstre 221

Historie og kontekst	221	Farmakokinetikk	258
Risikopreget bruk	222	Farmakodynamikk	259
Cannabis som legemiddel	222	Virkninger i kroppens organer	260
Brukslidelser	223	Bruk og bruksmønstre	262
Cannabisrus og forgiftning	223	Historie og kontekst	262
Abstinensstilstand	224	Bruk av tobakk	263
Skadelig bruk og avhengighetssyndrom ..	224	Risikopreget bruk	264
Komplikasjoner	226	Nikotin som legemiddel	265
Psykiske helseproblemer	226	Tobakksbrukslidelser	265
Somatiske helseproblemer	228	Rus og forgiftning	265
Syntetiske cannabinoider	229	Abstinenssyndrom	266
		Skadelig bruk og avhengighetssyndrom ..	266
5.5 Sentralstimulerende rusmidler	230	Komplikasjoner	270
Innledning	230	Psykiske helsevansker	270
Farmakologi	230	Somatiske helsevansker	270
Kjemi og fremstilling	230		
Produkter og preparater	231	5.7 Hallusinogener (psykotomimetika)	272
Administrasjonsveier og rusdoser	232	Innledning	272
Farmakokinetikk	232	Farmakologi	272
Farmakodynamikk	235	Kjemi og fremstilling	272
Virkninger i kroppens organer	238	Produkter og preparater	273
Bruk og bruksmønstre	243	Administrasjonsveier og rusdoser	273
Historie og kontekst	243	Farmakokinetikk	274
Risikopreget bruk	245	Farmakodynamikk	275
Terapeutisk bruk	246	Virkninger i kroppens organer	277
Brukslidelser	247	Bruk og bruksmønstre	279
Intoksikasjon og rus	247	Historikk og kontekst	279
Abstinensstilstand	248	Risikopreget bruk	281
Skadelig bruk og avhengighetssyndrom ..	248	Terapeutisk bruk	282
Komplikasjoner	252	Brukslidelser	283
Psykiske helseproblemer	252	Rus og forgiftning	283
Somatiske helseproblemer	254	Abstinensreaksjoner	284
Nye psykoaktive stoffer (NPS)	254	Skadelig bruk og avhengighetssyndrom ..	284
Sentralstimulerende NPS	255	Komplikasjoner	285
		Psykiske helseproblemer	285
5.6 Nikotin	257	Somatiske helseproblemer	285
Innledning	257	Andre hallusinogener	285
Farmakologi	257	Hallusinogene NPS	286
Kjemi og fremstilling	257	Naturlige hallusinogener	286
Produkter og preparater	257		
Administrasjonsveier og bruksdoser	258	5.8 Andre rusmidler	287

5.8.1 Inhalasjonsrusmidler	287	5.8.4 Betel	305
Farmakologi (sniffestoffer)	287	Farmakologi	305
Kjemi, produkter	287	Bruk og bruksproblemer	305
Administrasjonsveier og rusdoser	287	5.9 Sammensatte og blandede rusmønstre	306
Farmakokinetikk	288	Farmakologi	306
Farmakodynamikk	288	Farmakokinetisk samvirke	306
Virkninger i kroppens organer	288	Farmakodynamisk samvirke	306
Bruk (sniffestoffer)	291	Bruk og bruksmønstre	308
Historie og kontekst	291	Historie og kontekst	308
Risikopreget bruk	292	Brukslidelser	308
Brukslidelser (sniffestoffer)	292	Intoksikasjon og rus	309
Rus og forgiftning	292	Abstinensstilstand	309
Abstinenssyndrom	293	Skadelig bruk og avhengighetstilstand	309
Skadelig bruk og avhengighet	293	Komplikasjoner	310
Komplikasjoner (sniffestoffer)	294	Psykiske helseproblemer	310
Psykiske vansker	294	Somatiske helseproblemer	310
Somatiske vansker	294	5.10 Hvilke rusmidler er farligst?	311
Alkylnitritter	294	Ekspertvurderinger	311
Nitrogenoksidul (lystgass)	295	Farlighet ved enkeltinntak	314
5.8.2 GHB – gammahydroksysmørsyre	296	Farlighet ved gjentatte inntak	315
Farmakologi	296	Farlighet med hensyn til samfunnets	
Ruslidelser og komplikasjoner	297	reguleringer	316
5.8.3 Koffein	297	Farlighet ved legale rusmidler	316
Farmakologi	297	Farlighet ved illegale rusmidler	317
Kjemi og fremstilling	297	Hvilke rusmidler er farligst?	317
Produkter og preparater	298	Kapittel 6	
Administrasjonsveier og bruksdoser	299	Avhengighetssyndromer uten bruk av	
Farmakokinetikk	299	rusmidler	318
Farmakodynamikk	299	6.1 Legemidler uten rusvirkning	318
Virkninger i kroppens organer	300	Aktuelle legemidler	318
Bruk og bruksmønstre	303	Anabole steroider (AAS)	319
Historie og kontekst	303	Bruk og misbruk	320
Risikopreget bruk	303	Skadelig bruk av steroider og hormoner	321
Koffein som legemiddel	303	Avhengighetssyndrom	321
Brukslidelser	304	Undersøkelser	322
Rus og forgiftning	304	Behandlingen	322
Abstinenssyndrom	304	Analgetika med perifer virkning	323
Skadelig bruk og avhengighetssyndrom	304	Forekomst	323
Komplikasjoner	305		

Brukslidelse?	323	Bruksutviklingen i Norge	343
Behandling	323	Sentrale datakilder	343
Antiepileptika	324	Bruksundersøkelser	343
Pregabalin	324	Rusbrukslidelser og skader	353
Gabapentin	325	Rusbrukslidelser	353
Lamotrigin	325	Skader	354
Antipsykotika	325	Overdoseutviklingen i Norge	354
Kvetiapin	325		
6.2 Avhengighetsproblemer uten bruk av legemidler eller rusmidler	326	Kapittel 8	
Bakgrunn	326	Samsykdommer og skader – komorbiditet	359
Spilleavhengighet – gambling	327	Rus og psykiatri (ROP-lidelser)	359
Neurobiologisk bakgrunn	327	Forekomst av ROP-lidelser	359
Toleransestigning og abstinens	328	Årsaker og betydning	364
Bruk og bruksmønstre	328	Undersøkelser	366
Spilleavhengighet – patologisk pengespill	329	Behandling	367
Internettbasert dataspillavhengighet	331	Rus og somatisk helse	371
Neurobiologisk bakgrunn	331	Forekomst	371
Bruk og bruksmønstre	331	Somatiske sykdommer i populasjoner med rus- og avhengighetslidelser	372
Avhengighetslidelse, klinikk og diagnose ..	332	Årsaker og betydning	372
		Rusmiddelbruk og bruksmønstre	373
Kapittel 7		Undersøkelser og behandling	376
Epidemiologi	333	Rusmiddelbrukeren som pasient i somatisk helsevesen	381
<i>Forekomst av og bruksmønstre for legale og illegale rusmidler</i>		Rusmiddelbrukeren som smertepasient ..	381
Epidemiologi	333	Kapittel 9	
Rusmiddelepideologi	333	Helsetjenesten	382
Befolkningsstudier	334	Historikk	382
Veikantundersøkelser	335	Fremskrittstro og modernisering	382
Forbruks- og salgsundersøkelser	336	«War on drugs» og «det narkotikafrie samfunnet»	383
Kloakkundersøkelser	336	Samfunnsendringer i et moderne samfunn	384
Nasjonale registre	336	Rusreformene	384
Klinisk rusmiddelepideologi	337	Lovregulering og ansvarsforhold i dag	385
Beslagsstatistikk	337	Kommunale tjenester	385
Overdosestatistikk	337	Spesialisthelsetjeneste	385
Internasjonal utvikling	338	Tverrfaglig og tverretattlig samarbeid	386
Sentrale datakilder	338	Ansvarsgrupper	386
Bruksutviklingen	339	Sakskordinator – «case manager»	386
Rusbrukslidelser og skader	341	Individuell plan	387
Overdoseutviklingen	343		

Samhandlingsreformen	387	Sosial funksjonssvikt	403
Tverrfaglig spesialisert behandling (TSB) ..	387	Arbeidslivet	404
Organisering	388	Trafikkskader og ulykker	404
Henvisninger og rettighetsvurderinger ...	388	Generell sykdomsbelastning	404
Avdelingstyper	389	Helsevesenet	407
Pasientforløp	389	Stigmatisering	408
Fritt behandlingsvalg	390	Rusmiddelbruk og det personlige valget	408
Opptrappingsplan for rusfeltet	390	Samfunnets reguleringer	409
Kapittel 10		Legale rus- og avhengighetsskapende	
Forebygging	391	midler	409
Primærforebygging, sekundærforebygging		Legemidler med ruspotensial	410
og tertiærforebygging	391	Narkotika – illegale rusmidler	411
Universell, selektiv og indikativ forebygging ..	393	Nytelsesmidler	411
Overordnede strategier	395	Organiske løsningsmidler og andre	
Tilbudskontroll	395	midler til tekniske formål	411
Etterspørselsreduksjon	396	Internasjonale reguleringer	
Forskningsstatus	398	– konvensjonene	411
Totalforbruk versus risikoforbruk	398	Sentrale virkemidler i Norge i dag	413
Totalforbruk og risikobrukere	399	Vinmonopolet	413
Forebyggingsparadokset	399	Skjenkebestemmelser	413
Tilgangskontroll versus etterspørsels-		Andre reguleringer	414
reduksjon	399	Kontrollskader	414
Hva sier så forskningen om reduksjon av		Krigen mot narkotika og det narkotikafrie	
forbruk?	400	samfunnet	415
Et tenkbart fremtidsperspektiv	400	En evidensbasert rusmiddelpolitikk	416
Kapittel 11		Kapittel 12	
Rusmidler og samfunn	401	Retningslinjer, veiledere og reguleringer	418
Bakgrunn	401	Retningslinjer	418
Opprinnelseslandenes bruksmønster	401	Veiledere mv.	418
De store oppdagelsesreisene	402	Noen sentrale lover	419
Den tekniske utviklingen	402	Litteratur	420
Masseturismen	402	Register	457
Rusmidler i dag	403		
Rusmiddelbruk som samfunnsproblem ...	403		
Plager for ikke-brukere – «passive			
brukere»	403		